

Adat Bersandui (Negeri Sembilan)

Berendui (Kedah)

Norhalim Ibrahim

Jabatan Sains Kemasyarakatan
Fakulti Pengajian Pendidikan
Universiti Pertanian Malaysia

SKA 300

Adat Bersandui (Negeri Sembilan)
Dan Adat Berendui (Kedah): Satu Perbandingan

2 April 1990

Prakata

Alhamdulillah, bersyukur kami ke hadrat Allah kerana dapat menyiapkan tugas SKA 300 (Sistem Kekeluargaan Dan Organisasi Sosial).

Kami bersyukur kerana banyak pihak telah membantu kami dalam menyiapkan tugas ini. Setinggi-tinggi terima kasih kepada pensyarah SKA 300. En. Norhalim Ibrahim yang telah banyak memberi komen serta pandangan dalam menjalankan tugas ini.

Jutaan terima kasih juga kepada para penduduk Kampung Pedas dalam daerah Rembau di Negeri Sembilan serta penduduk-penduduk Kg. Mawat, Langkawi yang banyak memberi bantuan bagi memudahkan penyelidikan kami. Ingin kami nyatakan rasa terharu kami di atas segala jasa baik yang dicurahkan.

Tugas ini, banyak memberi kami pengalaman pahit dan manis. Namun yang pentingnya, kami mula mengakui betapa tingginya nilai budaya yang kita punyai. Adat-adat warisan budaya sepatutnya dijaja dan dipelihara dengan baiknya supaya tidak lapuk dek hujan tak lekang dek panas. Kami juga menyedari bahawa adat-adat warisan ini adalah mewarisi kebudayaan nenek moyang terdahulu. Seterusnya mendekatkan kita kepada nilai-nilai murni yang ujud dalam pengalaman adat-adat ini.

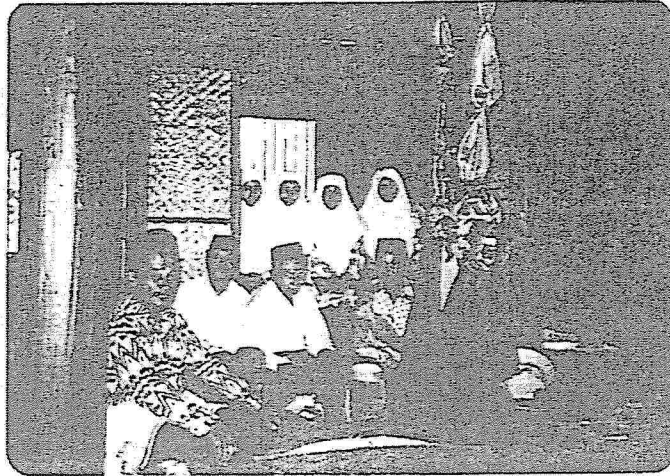
Akhir sekali, kami percaya tugas SKA 300 ini akan memberi kami pengalaman dan kefahaman untuk menjalani tugas-tugas lain yang akan kami hadapi kelak.

Sekian, wassalam.

Senarai Kandungan

Muka Surat

Prakata	i
Senarai Kandungan	ii
1.0 Pendahuluan	1
1.1 Pengenalan	1
1.2 Definisi Konsep	2
1.3 Objektif Kajian	3
1.4 Limitasi Kajian	4
2.0 Adat Bersandui Di Negeri Sembilan	5
2.1 Latar Belakang	5
2.2 Amalan	6
2.2.1 Peralatan	6
2.2.2 Bila Dilakukan Dan Di Mana	8
2.2.3 Siapa Yang Terlibat	8
2.2.4 Bacaan	9
3.0 Adat Berendui Di Negeri Kedah	14
3.1 Latar Belakang	14
3.2 Amalan	15
3.2.1 Peralatan	15
3.2.2 Bacaan	18
3.2.3 Bila Dilakukan Dan Di Mana	22
3.2.4 Siapa yang Terlibat	24
4.0 Perbandingan	27
4.1 Persamaan	27
4.2 Perbezaan	29
5.0 Kesimpulan	33
Bibliografi	35



Gambar kenangan empat orang ahli kumpulan bersama empat orang tukang Endui.

4.0 Perbandingan

Perbandingan di antara adat berendui (di Kedah) serta adat bersandui (Negeri Sembilan) menghasilkan beberapa persamaan dan perbezaan yang jelas. Persamaan dan perbezaan ini dapat dilihat dari aspek latar belakang sejarah kedua adat, pengamalan adat tersebut iaitu dari segi peralatan, situasi, masa dan tempat dilakukan serta faktor-faktor tertentu yang mempengaruhi pengamalan adat ini.

4.1 Persamaan

Selepas penyelidikan, kami mendapati tujuan adat ini dilakukan adalah sama di kedua buah negeri. Di mana adat berendui dan bersandui dijalankan untuk menyambut kelahiran bayi selepas dicukur rambutnya serta dibuai di dalam buaian khas diiringi dan lagu-lagu nasihat.

Terdapat 3 persamaan yang jelas dari segi tujuan dan pengamalan yang disebutkan di atas. Pertama, adat berendui dan bersandui dilakukan selepas bayi bercukur rambut. Ini bermakna, kedua adat dijalankan selepas bayi diberi nama semasa upacara bercukur rambut. Kedua, lagu-lagu yang dinyanyikan merupakan pengaruh irama Arab. Lirik lagu-lagu tersebut mempunyai unsur-unsur tersebut mempunyai unsur-unsur nasihat dan hiburan kepada bayi yang dibuai.

Ketiga, kedua-dua adat ini dijalankan di dalam satu upacara. Ini bermakna kedua-dua adat melibatkan para jemputan dan saudara mara yang akan bekerjasama di dalam menjayakan majlis tersebut.

Keempat, buaian yang digunakan adalah buaian yang telah di hias dengan indah mengikut cara masing-masing. Kelima, lagu-lagu tersebut dinyanyikan oleh 4 orang lelaki yang kana mengelilingi buaian tersebut. Keempat-empat lelaki ini menyanyikan lagu-lagu ini sehingga tamatnya majlis menyambut bayi ini. Keenam, peralatan penting iaitu tali yang diikat pada buaian digunakan di dalam kedua-dua adat. Tali ini digunakan untuk menarik atau menghayun buaian selepas bayi diletakkan di dalam buaian tersebut.

Biasanya mereka yang menjadi ketua dalam majlis ini adalah orang yang paling tua dalam keluarga. Jika majlis itu dijalankan di rumah datuk dan nenek bayi. Maka ketua majlis adalah datuk bayi tersebut. Ini tidak kira di Langkawi atau Negeri Sembilan, Cuma di Langkawi mengamalkan petrilincal yang lebih kepada keluarga lelaki dan di Negeri Sembilan mengamalkan metrilincal.

Rumusannya, persamaan di antara kedua adat dapat dilihat dengan jelasnya terutama dari segi pengamalan iaitu peralatan buaian yang dihias, tali, lagu-lagu yang dinyanyikan, bila dan masa adat berendui dan bersandui dilakukan.

4.2 Perbezaan

Hasil daripada penyelidikan, kami dapati lebih banyak perbezaan dari persamaan tentang upacara ini di dua-dua buah negeri. Perbezaan ini timbul dari perkara-perkara kecil tetapi masih memperlihatkan perbezaan yang jelas.

i) Latar Belakang

Perbezaan utama ialah mengenai latar belakang kedua-dua adat. Adat bersandui di Negeri Sembilan diamalkan mengikut cara pengambilan madu lebah iaitu diambil kira pengaruh pohon besar serta semangat angin dan api. Pengaruh-pengaruh tersebut diperlihatkan dalam perlakuan adat bersandui. Manakala adat berendui di Negeri Kedah mewarisi warisan Mahsuri di zamannya. Walau bagaimanapun pada masa kini, kedua-dua adat bersandui dan berendui adalah mengikut syariat Nabi.

ii) Peralatan

a) Buaian

Di dalam adat bersandui, buaian rotan digunakan dengan meletakkan 3 lapisan kain berwarna-warni di dalamnya yang bertujuan untuk memberi keselesaan kepada bayi. Manakal di dalam adat berendui, buaian kain digunakan dan diletakkan lapisan kain mengikut angka ganjil iaitu 3, 5, 7 helai dan seterusnya. Warna-warna kain yang dipilih adalah warna kuning, merah dan hitam. Di Negeri Sembilan, biasanya 2 daripada 4 orang yang menyanyi lagu endoi dan mengayun buaian manakala di Langkawi, ibu kepada bayi tersebut yang mengayun buaian.

b) Hiasan

Di dalam upacara bersandui, emas merupakan hiasan selain rotan tersebut. Emas ini melambangkan kepentingan kekayaan kepada keluarga bati tersebut. Penduduk kampung Mawat mempercayai haruman bunga yang indah mewakili kepada ibu bapa bayi tersebut di masa hadapan.

c) Tampak, sarang ketupat di daun kelapa, gula-gula dan barang yang boleh dijadikan hiasan. Peralatan di atas diperlukan di dalam menjalankan upacara bersandoi di Negeri Sembilan. Tampak melambangkan keberanian manakala ketupat adalah hidangan utama di majlis bersandui.

iii) Bacaan

Istilah yang digunakan bagi lagu-lagu nyanyian di dalam adat bersandui dan berendui adalah berbeza. Bagi adat bersandui, bacaan tersebut dinamakan lagu endui. Manakala bagi adat berendui, lagu-lagu tersebut dinamakan dikir.

Bacaan-bacaan di dalam lagu endui lebih mirip kepada syair, dengan penghujung sesuatu ayat di dalam sesuatu rangkap adalah sama.

Misalnya :

Hai segala anaknya Adam
Asalnya Wahi nurul uhalam
Dipecahnya empat nasirnya Adam
Dipecahnya pula sekalian alam

Sesuatu lagu endui mempunyai bilangan rangkap yang berbeza-beza. Kadang kala rangkap-rangkap tersebut hampir kepada 11 atau 12 rangkap. Dikir di Negeri Kedah pula mempunyai rangkap-rangkap yang dinamakan nadi. Ayat-ayat di dalam satu rangkap tidak semestinya mempunyai huruf hujung yang sama. Sesuatu lagu dikir mempunyai 3 nadi atau rangkap.

Kedua adat bersandui dan berendui memerlukan 4 orang lelaki untuk menyanyikan lagu-lagu endui dan dikir. Di Negeri Sembilan, tukang endui akan diberi upah dalam bentuk wang oleh tuan rumah. Di Negeri Kedah, upah tidak diperlukan. Sekiranya tuan rumah bermurah hati untuk memberi upah, hal ini tidak menjadi halangan.

iv) Bila Dan Di Mana Dilakukan

Di dalam adat bersandui, majlis dijalankan selepas 7 hari bayi dilahirkan. Ia dilakukan serentak dengan hari bercukur rambut dan menamakan bayi. Di Negeri Sembilan, majlis ini disertai dengan majlis besar-besaran dan majlis berzanji bersama dengan penyembelihan lembu atau kambing untuk akikah bagi bayi tersebut. Sembelihan ini kemudian dimasak dan dijadikan hidangan kepada tetamu yang hadir. Masakan ini biasanya manis-manis rasanya iaitu mengikut syariat Nabi.

Upacara berendui pula, dilakukan selepas 7,14 atau 21 hari selepas bayi dilahirkan bergantung kepada keupayaan ibu bapa bayi tersebut mendapatkan wang bagi membayar upah kepada bidan untuk mencukur bayi. Upacara ini juga boleh diadakan serentak atau berasingan dari upacara bercukur rambut dan menamakan bayi.

Sekiranya upacara berendui dilakukan serentak dengan upacara mencukur. Sedikit kenduri akan diadakan. Jika tidak, minuman seperti kopi dan air sejuk dihidangkan pada tetamu. Sekiranya adat berendui dilakukan secara berasingan daripada upacara bercukur rambut.

Di sini terdapat perbezaan yang nyata dari segi fungsi bidan. Bidan mempunyai fungsi sepenuhnya di dalam upacara bercukur dan menamakan bayi di Langkawi, Kedah tetapi sebaliknya pula berlaku di negeri Sembilan. Bidan tidak memainkan peranan yang penting.

Tempat dilakukan upacara berendui dan bersandui juga berbeza-beza. Di sini pola patrilokal dan matrilokal diambil kira. Di dalam upacara berendui, ia dijalankan di rumah pihak lelaki tetapi bersandui pula dijalankan di rumah pihak perempuan (ibu).

v) Siapa Yang Terlibat

Adat berendui di Negeri Sembilan memerlukan penglibatan kaum keluarga yang luas. Ini bermakna penglibatan dari saudara mara di kedua belah pihak diperlukan. Dalam proses penyediaan peralatan dan majlis hanya pihak perempuan yang terlibat iaitu waris-waris bagi ibu bayi. Manakala semasa majlis dijalankan. Jemputan dari pihak lelaki akan berkunjung ke rumah pihak perempuan dengan membawa pelbagai hidangan seperti wajik, dodol dan hadiah berupa keperluan bayi. Ini bermakna kedua-dua belah pihak akan terlibat secara langsung semasa majlis dijalankan.

Di negeri Kedah, pihak lelaki merupakan tuan rumah, namun saudara mara di pihak perempuan (ibu) merupakan jemputan pada hari upacara dijalankan. Orang-orang kampung merupakan mereka yang terlibat secara langsung. Jika dilihat secara lebih dekat, Kampung Mawat merupakan kampung kecil yang mempunyai jumlah penduduk yang kecil. Individu di dalam kampung tersebut saling bersaudara.

Bibliografi

1. Dussek, O.T (1917), Hair Cutting Ceremony, Royal Asiatic Journal, Volume 19, Jilid XV 11, muka surat 119.
2. Harun Mat Piah (1980), Upacara Adat Bersandui Di Negeri Sembilan', Dewan Budaya Oktober, Dewan Bahasa dan Pustaka. Kuala Lumpur